

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра менеджменту і маркетингу

**Курсова робота
з «Економіки і фінансів підприємства»**

**на тему: «Малі підприємства та їх роль у ринкових умовах
господарювання»
(на прикладі ФОП Маміченко)**

Студента II курсу групи М 02-21
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньої програми
Менеджмент комерційної діяльності
за спеціальністю 073 Менеджмент
Гончаренка Д.В.

Члени комісії:	Керівник к.е.н, доцент кафедри
_____	менеджменту і маркетингу Насікан Н.І
(підпис) (прізвище та ініціали)	Національна шкала _____
_____	Кількість балів: _____ Оцінка: ЄКТС _____
_____	

КИЇВ –2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ РОЛІ У РИНКОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	5
1.1. Поняття, місце і роль малих підприємств в економіці	5
1.2. Проблеми розвитку малих підприємств в сучасних умовах.....	9
1.3. Перспективи формування європейської моделі малого підприємництва.	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ФОП Маміченко Т.В.	14
2.1. Фінансово-господарська характеристика діяльності ФОП Маміченко Т.В.....	14
2.2. Проблеми адаптації діяльності суб'єкта малого підприємництва ФОП Маміченко Т.В. до умов війни	17
2.3. Рекомендації щодо покращення умов функціонування і розвитку суб'єктів малого підприємництва.....	18
ВИСНОВКИ	20
РЕЗЮМЕ	21
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	22
ДОДАТКИ	24

ВСТУП

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що розвиток малих підприємств є одним з головних резервів відновлення і економічного зростання вітчизняної економіки. За останні десятиліття в Україні було прийнято ряд заходів, спрямованих на підтримку та розвиток малих підприємств, таких як спрощення процедур реєстрації та оподаткування, створення сприятливого інвестиційного клімату, підтримка експорту тощо. Однак, не зважаючи на це, більшість малих підприємств залишаються уразливими та непостійними на ринку. Тому ця тема має важливе значення для економічного розвитку України.

Мета курсової роботи – визначити роль малих підприємств в сучасних ринкових умовах господарювання на прикладі ФОП Маміченко Т.В.

Завдання дослідження :

- визначити поняття, місце і роль малих підприємств в економіці;
- розглянути проблеми які спричиняють уповільнення розвитку малих підприємств;
- розробити рекомендації щодо вирішення проблем, що ускладнюють розвиток малого підприємництва.

Об'єктом дослідження є підприємство в системі господарювання, а **предметом** дослідження – малі підприємства та їх роль у ринкових умовах господарювання.

Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань використовуватимуться наступні **методи дослідження**: аналітичний, порівняльний, економіко-математичний аналіз.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ РОЛІ У РИНКОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Поняття, місце і роль малих підприємств в економіці

Підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку (Ст. 42 Господарського кодексу України) [2].

Суб'єкти господарювання діляться на суб'єкти малого підприємництва, які охоплюють суб'єкти мікропідприємництва, суб'єкти середнього та великого підприємництва. Належність підприємництва визначається залежно від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік.

Суб'єктами малого підприємництва є фізичні або юридичні особи – підприємці або суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує п'ятдесят осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну десяти мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України [8].

Суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством

Суб'єктами господарювання малого підприємництва є:

- Господарські організації - юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які

здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку;

- Громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці (Ст. 55 Господарського кодексу України).

Визначення малого підприємства можна трактувати по різному. Існує безліч формулювань діяльності суб'єктів господарювання, але є основа, на яку спираються всі науковці:

1. Найголовнішим елементом будь-якого малого підприємництва є суб'єкт господарювання, фізична або юридична особа – мале підприємство;
2. Господарська діяльність є ризиковою;
3. Мале підприємництво є самостійним елементом ринкової економіки;
4. Головною метою діяльності є отримання максимального прибутку;
5. Діяльність підприємництва полягає у виготовленні товарів або послуг.

О. Гетьман підкреслює, що “мале підприємство – це самостійна господарська діяльність малих підприємств та громадян-підприємців, яка ведеться з метою отримання прибутку”[3].

О. Черняєва та А. Гриненко визначають, що під малим підприємством розуміється “не тільки цілеспрямована підприємницька діяльність фізичної чи юридичної особи, що пов'язана з підвищеним ризиком, заснована на використанні інноваційної ідеї, основною метою якої є максимізація прибутку за рахунок виробництва і продажу товарів, виконання різних робіт і надання різноманітних послуг з обов'язковим дотриманням

норм законодавства, а також відповідність критеріям віднесення до малого підприємництва” [4].

О. Матусова розуміє мале підприємництво, як “сектор регіональної економіки, в якому функціонують суб'єкти підприємницької діяльності різних організаційно-правових форм, що здійснюють самостійну, інноваційну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність з метою отримання економічного і соціального ефекту” [5].

З наведених визначень науковців можна зробити висновок, що мале підприємство – це самостійна господарська діяльність, що має підвищений ступінь ризику та інноваційності, яка здійснюється з метою отримання прибутку. Важливими критеріями визначення малого підприємства є відповідність критеріям, встановленим законодавством, а також самостійність та систематичність господарської діяльності. Крім того, важливим аспектом є соціально-економічний вплив малих підприємств на регіональну економіку та їх роль як соціально-економічного інституту.

Малі підприємства грають важливу роль в економіці будь-якої країни, в тому числі і в Україні. Вони є важливим елементом бізнес-середовища, забезпечують економічне зростання та створення нових робочих місць, сприяють інноваційному розвитку та забезпечують конкурентну боротьбу на ринку.

За даними офіційної статистики найпопулярнішими сферами діяльності для малих підприємств в Україні є промисловість, оптова та роздрібна торгівля та ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, інформація та телекомунікації, професійна, наукова та технічна діяльність.

Станом на 2020 рік в Україні нараховується 1,95 млн малих підприємств, що більш ніж у сто разів перевищує кількість суб'єктів середнього та великого підприємництва [1].

Малі підприємства також є важливим джерелом створення нових робочих місць. Завдяки малим підприємствам створюється більша кількість робочих місць на одиницю продукції, ніж у великих компаніях. В Україні 47 відсотків від усіх найманих працівників працюють на малих підприємствах.

Окрім основних задач, які виконують малі підприємства, вони також виконують важливі функції:

1. Стимулювання інновацій та підтримка підприємницького духу. Малі підприємства зазвичай працюють в галузях, які потребують більшої гнучкості та експериментування, тому вони частіше застосовують інноваційні технології та процеси. Це стимулює розвиток нових ідей та продуктів, які можуть бути потім використані великими компаніями;
2. Розвиток малого та середнього бізнесу. Малі підприємства можуть стати потужним джерелом розвитку малого та середнього бізнесу в країні. Це забезпечує збалансовану економічну систему, яка здатна конкурувати на ринку світової економіки;
3. Регіональний розвиток та зменшення економічної диспропорції;
4. Підвищення конкурентоспроможності економіки. Малі підприємства є важливим інструментом для підвищення конкурентоспроможності економіки. Конкуренція між малими підприємствами та великими корпораціями забезпечує розвиток інноваційних технологій та підвищення якості продуктів і послуг, що сприяє збільшенню конкурентоспроможності економіки в цілому;
5. Зменшення бідності. Малі підприємства можуть забезпечити робочі місця для безробітних та людей з низьким рівнем доходів, що може зменшити бідність та соціальну напругу в країні. Крім того, малі підприємства зазвичай працюють в регіонах з низьким рівнем розвитку, де існує небезпека відтоку населення в пошуках

- роботи. Розвиток малих підприємств може зменшити цю тенденцію та забезпечити зростання рівня зайнятості на місцях;
6. Збільшення доходів бюджету. Малі підприємства не тільки забезпечують зайнятість та розвиток місцевих господарств, але також можуть стати джерелом додаткових доходів для бюджету країни. Зокрема, держава може збільшити доходи від податків та інших обов'язкових платежів, отримуючи кошти з малих підприємств, які працюють в різних сферах економіки;
  7. Зниження залежності від імпорту. Розвиток малих підприємств може знизити залежність від імпорту та підвищити національну самодостатність.

Отож, роль малих підприємств в економіці України є дуже важливою і має багато переваг для країни в цілому. Малі підприємства забезпечують зайнятість населення, підтримують економічну активність на місцевому рівні, вирішують соціальні проблеми в регіонах, забезпечують конкуренцію на ринку, стимулюють розвиток інновацій та допомагають збалансувати економіку.

1.2. Проблеми розвитку малих підприємств в сучасних умовах

Особливістю малих підприємств є здатність швидко підлаштовуватися до глобальних проблем, вони є більш гнучкими, ніж середні та великі підприємства.

На цей час головною причиною проблем, з якими стикаються українські підприємства, є війна, розв'язана росією. Українській економіці було завдано нищівного удару, від якого вона оговтується до цих пір. Інфляція станом на вересень 2022 року прискорилась до 24,6 відсотків [6].

На кожному етапі війни підприємства стикались з різними викликами та ризиками. Територію України були вимушені покинути велика кількість людей. Це явище найбільше вплинуло саме на малі підприємства, адже за рахунок малої кількості працівників, навіть невелика втрата кадрів тягне за собою збої в функціонуванні підприємства.

Малі підприємства на відміну від великих не мають можливості оперативного релокувати свій бізнес, тому з початком повномасштабної війни багатьом малим підприємствам довелося призупинити або завершити свою діяльність.

Після 24 лютого 2022 року було розірвано логістичні зв'язки, від яких малі підприємства залежні найбільше, це спричинило підвищення вартості виробництва продукції. У той же час платоспроможність покупців суттєво знизилась. За таких умов головною метою малих підприємств стало виживання.

Також підприємства зіткнулися з проблемою відсутності світла. Внаслідок масованих ракетних ударів по об'єктам енергетичної інфраструктури, підприємства мають підлаштовуватися до нових реалій. На сьогодні більшість підприємств має генератори, які дають можливість працювати навіть за умов відсутності світла.

Наслідком російської агресії також стало фізичне руйнування значної кількості підприємств. Станом на кінець літа 2022 року загалом було пошкоджено, зруйновано або захоплено щонайменше 388 підприємств [9].

Малі підприємства України та всього світу понесли великі збитки також і через пандемію Covid-19. Зокрема за 3 квартали 2020 року питома вага збиткових підприємств в Україні становила 34,8 відсотка, в 2019 році – 26,0 відсотків [10]. Серед підприємств, які отримали найбільше збитку у 2020 році можна виділити підприємства, які працюють в сферах тимчасового розміщування й організації харчування, мистецтві, спорту, розваг та відпочинку, операцій з нерухомим майном, транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності. Такий чином, у період пандемії найбільше постраждав готельний, ресторанний та розважальний бізнес. Серед основних причин такого результату – локдаун, карантинні обмеження, відсутність іноземних туристів.

Також проблемою для малого бізнесу може бути і несприятливий інвестиційний клімат. Низький рівень інвестицій в економіці, зокрема капітальних, пов'язаний із нестабільним політичним та економічним середовищем, відсутністю реформ і високим рівнем корупції. Ці причини на тепер практично нівельовані впливом війни, яка є найпотужнішим чинником несприятливого інвестиційного клімату.

Неефективна податкова система в Україні призвела до зростання масштабів тіньової економіки. Оскільки понад половину доходів підприємств вилучалось у вигляді різноманітних податків та платежів, що підштовхувало частину підприємств приховувати свої доходи, вести подвійну бухгалтерію, щоб платити менші податки.

Великий бізнес в Україні монополізував найбільш прибуткові ринки, тим самим витіснивши з них малий та середній. Формуванню конкурентного середовища та виходу малих підприємств на ринок перешкоджають

обмежений доступ до ресурсів та високі трансакційні витрати. Крім того, під час пандемії багато малих підприємств вимушені були припинити свою діяльність та піти з ринку, що тільки зміцнило позиції великого бізнесу.

Отож, робота малих підприємств України сильно ускладнено масою причин, а саме: війна, яка продовжується, пандемія Covid-19, наслідки якої досі відчуваються, неефективна система оподаткування, корупція, проблеми з залученням інвестицій, монополія в деяких галузях, низький попит на товари та послуги, проблеми з логістикою. Така кількість проблем з ведення малого бізнесу ускладнює розвиток малих підприємств, які не можуть закріпитися на ринку і банкрутують.

1.3. Перспективи формування європейської моделі малого підприємництва

Малі підприємства є важливим чинником економічного розвитку не тільки в Україні, а й в країнах Європейського союзу. Малі підприємства складають основу європейської економіки. Вони швидко реагують на всі зміни у бізнес-середовищі та перші страждають від надмірного обтяження бюрократією. Відтак держава повинна створювати сприятливі умови для ведення малого бізнесу. Така практика успішно працює в Європі.

В Європейському Союзі малий бізнес займає важливе місце в соціально - економічному розвитку. Число зайнятого населення у малому бізнесі Європи становить близько 90 відсотків. Загалом малі і середні підприємства створюють 50-70% внутрішнього валового продукту [7]. Тоді як в Україні такий показник майже в чотири рази нижчий. Малим підприємством займається майже 40% від загальної кількості зайнятих працівників. В той же час у країнах з розвинутою ринковою економікою чисельність зайнятих у цій сфері дуже висока.

Підприємництво стимулює розвиток конкуренції, спонукає великі компанії впроваджувати нові технології та поліпшувати якість виробництва. Сьогодні ефективність всієї економіки ЄС безпосередньо залежить від успішної діяльності малого та середнього бізнесу. Тому питання створення належних умов для поширення підприємницької діяльності є першочерговими. Вони впливають на неї через систему адміністративно-правового регулювання.

Механізми реалізації державного регулювання бізнесу в будь-якій країні ґрунтуються на певних принципах. Головними принципами ЄС у сфері регулювання й підтримки малого та середнього підприємництва є зміцнення єдиного внутрішнього ринку, інтернаціоналізація підприємницької діяльності на рівні підприємств, усунення адміністративних бар'єрів і створення єдиного економічного простору шляхом спрощення законодавчої бази [7].

Поширеними в країнах Європи є також проєкти раціоналізації процесу звітування, ліцензування, сертифікації, проєкти збору інформації через один веб-сайт, на якому знаходяться всі. Наразі майже всі послуги щодо реєстрації, звітування, фінансово-податкових операцій можуть бути здійснені дистанційно завдяки розгалуженій системі інтернет-ресурсів, у тому числі інтернет-банкінгу. Завдяки цьому відбулось спрощення бухгалтерської звітності зі сплати ПДВ, подання статистичної звітності зі сплати ПДВ на щорічній основі, а також звільнено мікропідприємства від сплати ПДВ.

Як свідчить досвід країн-членів ЄС, малий бізнес дійсно може стати одним з основних елементів економіки. Для цього його регулювання повинне бути максимально простим, а адміністративні бар'єри якомога меншими. Пріоритетним також є завдання щодо створення чіткої законодавчої системи, прозорої і зрозумілої для бізнесу, яка не буде залежати від політичної ситуації в країні [7].

Отже, малі підприємства Європейського союзу є більш ефективними, ніж українські підприємства. Це зумовлено продуманою та гарно змодельованою системою оподаткування, небюрократизованою системою з низьким рівнем корупції, високим рівнем розвитку технологій, програмами підтримки малого бізнесу, привабливістю для інвесторів. В Україні в свою чергу є низка проблем, які потрібно вирішувати, а саме: реформувати систему оподаткування, побороти корупцію, позбутись від надмірної бюрократії, зробити українські підприємства привабливими для інвестування.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ФОП Маміченко Т.В.

2.1. Фінансово-господарська характеристика діяльності ФОП Маміченко Т.В.

ФОП Маміченко Т.В. зареєстроване за адресою вул. Ярослава Мудрого, буд. 14/2, кв. 21, м. Біла Церква, Київська обл., 09100. Суб'єктом господарювання ФОП Маміченко Т.В. є фізична особа– підприємець.

Метою діяльності ФОП є задоволення потреб місцевого населення в алкогольних та тютюнових виробках, створення додаткових робочих місць, отримання прибутку.

Роздрібна торгівля ФОП Маміченко відбувається в одній точці. Окрім основної діяльності, а саме роздрібною торгівлі алкогольними та тютюновими виробами, суб'єкт господарської діяльності надає власні земельні ділянки в оренду. За рахунок володіння та здачі в оренду землі, підприємство має можливість отримувати додатковий прибуток.

ФОП Маміченко Т.В. може займатися будь-якою підприємницькою діяльністю, що не суперечить законодавству України

ФОП користується правами і виконує свої обов'язки, пов'язані з його діяльністю. Воно має своїх постачальників і оптових покупців, із якими існують договірні зобов'язання.

Основною діяльністю є роздрібна торгівля алкогольними та тютюновими виробами та здача земельних ділянок в оренду.

Фінансовий звіт ФОП Маміченко Т.В. за 2022 рік (Додаток А) містить наступні дані:

1. Дохід за результатами року – 6 956 076,00 грн.;
2. Чистий дохід – 134 517,00 грн.;
3. Дохід з реалізації роздрібною торгівлі напоями в спеціалізованих магазинах – 2 724 855.00 грн.;

4. Дохід з реалізації роздрібної торгівлі тютюновими виробами в спеціалізованих магазинах – 2 433 445,00 грн.;
5. Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна – 1 739 685,00 грн.;
6. Дослідження кон'юнктури ринку та виявлення громадської думки – 6 458,00 грн.;
7. Надання інших допоміжних комерційних послуг – 51 631,00 грн.;
8. Витрати на оплату праці – 1 620 683,00 грн.;
9. Вартість оборотних активів – 4 242 538,00 грн.;
10. Інші витрати – 958 338,00 грн.;
11. Сума річного земельного податку – 154 544,00 грн.;
12. Податок на ФОП – 24 213,00 грн.;
13. Військовий збір – 2 017,00 грн.;
14. Кількість працівників – 17 осіб.

За цими даними можна зробити наступні розрахунки:

1. Рентабельність за чистим прибутком:

$$R_{\text{чп}} = (П_{\text{ч}} / П) * 100\%$$

Де $П_{\text{ч}}$ – це чистий прибуток,

$П$ – це прибуток без вирахування витрат

$$R_{\text{чп}} = (134517 / 6956076) * 100 = 1.93\%$$

2. Рентабельність за операційним прибутком:

$$R_{\text{оп}} = (П_{\text{ч}} + ЗП) / П * 100$$

Де $П_{\text{ч}}$ – це чистий прибуток,

$П$ – це прибуток без вирахування витрат

$ЗП$ – це нарахована заробітня плата

$$R_{\text{оп}} = (134517 + 1620683) / 6956076 * 100 = 24.20\%$$

3. Річні витрати на одного працівника:

$$ЗП_{\text{пр}} = ЗП / ПР$$

Де $ЗП$ – це нарахована заробітня плата

ПР – кількість працівників

$Z_{Ппр} = 1620683 / 17 = 95\,331$ грн..

Проаналізувавши фінансові показники суб'єкта підприємницької діяльності, можна зробити висновки, що ФОП Маміченко Т.В. відноситься до категорії суб'єктів малого підприємництва. Основною сферою діяльності є роздрібна торгівля алкогольними та тютюновими виробами та здача землі в оренду. Більшу частину доходу отримує за рахунок роздрібною торгівлі.

ФОП отримав високий рівень доходів за рік, однак, чистий дохід на фоні загальних витрат і витрат на оплату праці виявився досить низьким. Це може свідчити про неефективне управління витратами або про проблеми з прибутковістю товарів.

Загальні витрати є значними. Вартість оборотних активів висока, що може вказувати на значні запаси товарів або проблеми з управлінням запасами.

Показники рентабельності мають мале значення, що свідчить про неефективне управління фінансами та вади в плануванні діяльності.

2.2. Проблеми адаптації діяльності суб'єкта малого підприємництва ФОП Маміченко Т.В. до умов війни

З початком війни ФОП Маміченко Т.В. зіткнулося з деякими проблемами, які сильно ускладнили процес ведення підприємницької діяльності.

Через заборону на продаж алкогольної продукції, не функціонувало протягом двох місяців. Заробітня плата для персоналу продовжувала виплачуватися, ця стаття витрат є значущою для, через що понесло значні збитки.

Суб'єкт малого підприємництва зіткнувся з логістичними проблемами. Ціни на сировину значно виросли, постачальники змінили умови постачання товарів, через що мало оплачувати продукцію при отриманні, а не як раніше, з відтермінуванням оплати.

Стрімка інфляція стала причиною ускладнення ведення підприємницької діяльності. Інфляція спричинила зниження купівельної спроможності покупців. Це призвело до зменшення обсягів продажів і зменшення прибутків.

Війна стала причиною знищення складів з елітними видами алкоголю, це спричинило зменшення асортименту та підвищення закупівельної вартості товарів.

Отож, війна сильно вплинула на суб'єкта підприємницької діяльності ФОП Маміченко Т.В. Проте ФОП зміг втриматися на ринку, але процес адаптації до нових умов є складним і не дуже успішним, про це свідчать показники фінансової звітності, які відображають низький рівень рентабельності діяльності, ФОП почав отримувати значно нижчий прибуток, ніж в довоєнний період.

2.3. Рекомендації щодо покращення умов функціонування і розвитку суб'єктів малого підприємництва

Для покращення умов функціонування і розвитку малого підприємництва у формі малого підприємства чи фізичної особи – підприємця можна рекомендувати наступне:

1. Для покращення умов взаємодії між суб'єктом підприємницької діяльності та постачальниками потрібно розглянути можливість змінити умови постачання продукції. В разі неможливості ФОП може змінити канал поставок, і підписати новий контракт на вигідних умовах.
2. Для покращення ефективності та прибутковості, ФОП має розглянути можливість розширення свого асортименту товарами першої необхідності. Цю дію потрібно виконувати у випадках, коли суб'єкт підприємницької діяльності не має можливості реалізувати алкогольну продукцію.
3. Для збільшення продажів потрібно розглянути можливість створення нових каналів збуту. Наприклад, створення інтернет-магазину, який буде спеціалізуватися на продажі не заборонених товарів. При правильному плануванні маркетингової стратегії, суб'єкт підприємницької діяльності зможе збільшити обсяги продажів.

ВИСНОВКИ

Малі підприємства є важливим джерелом наповнення бюджету країни та утворюють велику кількість робочих місць. Малі підприємства знаходяться в умовах підвищеної конкуренції, це спричинено великою кількістю малих підприємств та високою конкуренцією з боку монополістів ринку. Українська влада запроваджує політику покращення умов функціонування малих підприємств, але цього недостатньо, щоб малі підприємства могли ефективно розвиватися та закріплюватися на ринку. Під малим підприємством розуміють самостійну господарську діяльність, що має підвищений ступінь ризику та інноваційності, яка здійснюється з метою отримання прибутку.

Малі підприємства України за останні роки зіткнулися з масою проблем, що ще сильніше ускладнило процес їх функціонування. А саме: пандемія Covid-19, наслідки повномасштабної війни. Стрімка інфляція стала причиною ускладнення ведення підприємницької діяльності. Інфляція спричинила зниження купівельної спроможності покупців. Це призвело до зменшення обсягів продажів і зменшення прибутків.

Малі підприємства мають високий рівень адаптації до змін, і можуть функціонувати та розвиватися в складних умовах, але для цього потрібно підлаштовуватися до змін, та вживати відповідних заходів. Прикладом цього слугує досвід малого підприємництва у Європейському союзі. Головними принципами ЄС у сфері регулювання й підтримки малого та середнього підприємництва є зміцнення єдиного внутрішнього ринку, інтернаціоналізація підприємницької діяльності на рівні підприємств, усунення адміністративних бар'єрів і створення єдиного економічного простору через покращення правового поля. Такий підхід до вирішення проблем може бути використаним при впровадженні підтримки малих підприємств в Україні.

РЕЗЮМЕ

В курсовій роботі розглядається тема “Малі підприємства та їх роль у ринкових умовах господарювання”. Визначено сутність поняття, місце та роль малих підприємств у ринкових умовах господарювання. Розглядаються проблеми розвитку малих підприємств на сучасному етапі та перспективи формування європейської моделі малого підприємництва. Проведено аналіз діяльності суб’єкта малого підприємництва – ФОП Маміченко Т.В. Надано фінансово-господарську характеристику ФОП Маміченко Т.В., висвітлено проблеми адаптації діяльності до умов війни, запропоновано рекомендації щодо покращення умов функціонування та розвитку суб’єкта малого підприємництва.

RESUME

The course work examines the topic "Small enterprises and their role in market conditions of business". The essence of the concept, place and role of small enterprises in the market conditions of business is defined. The problems of the development of small enterprises at the current stage and the prospects for the formation of the European model of small entrepreneurship are considered. An analysis of the activity of the subject of small business was carried out - T.V. Mamichenko FOP. The financial and economic characteristics of the FOP Mamichenko T.V. are given, the problems of adaptation of activities to the conditions of war are highlighted, recommendations are offered for improving the conditions of operation and development of the subject of small business.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Статистичний збірник України. ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ВЕЛИКОГО, СЕРЕДНЬОГО, МАЛОГО ТА МІКРОПІДПРИЄМНИЦТВА. 2022.
https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/12/Dsvsмм_20.pdf
2. Господарський кодекс України від 16.02.2019р. № 436-IV.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 488 с.
4. Черняєва О.В. Сутність і значення малого підприємництва у світовій економіці / О.В. Черняєва, А.Ю. Гриненко // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. Вип. 3(08). С. 33.
5. Матусова О.М. Сутність і класифікація малого сільського підприємництва. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. 2016. № 1. С. 12.
6. Заражевська С. (2022, 20 жовтня). Видатки держбюджету-2022 зросли майже на 400 млрд грн. Кошти підуть на армію. Чи вплине це на курс та інфляцію. Forbes.ua. <https://forbes.ua/money/vidatki-derzhbyudzhetu-2022-zrosli-mayzhe-na-400-mlrd-grn-koshti-pidut-na-armiyu-chi-vpline-tse-na-kurs-ta-inflyatsiyu-20102022-9158>
7. Наталія Деркевич. (2018, 8 травня). Як у Європі впроваджують регулювання для бізнесу. Галицький Кореспондент. <https://gk-press.if.ua/yak-u-yevropi-vprovadzhuut-regulyuvannya-dlya-biznesu/>
8. Цивільний Кодекс України від 13.02.2019р. № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
9. Київська школа економіки. (2023, 24 січня). Загальна сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України через війну, зросла до майже \$138 млрд. Kyiv School of Economics. <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-zrosla-do-mayzhe-138-mlrd/>

10. Ватченко О.Б., Шаранов Р.С. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ. 2022. С. 65.
11. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>

Додатки

Додаток А

I. Розрахунок суми земельного податку

Одиниці виміру: гектари - з чотирма десятковими знаками;
кв. м - з двома десятковими знаками;
гривні - з двома десятковими знаками

№ з/п	Категорія земельних ділянок ⁸	Документи, які засвідчують/підтверджують право власності/користування		Державна реєстрація прав власності/користування (у разі наявності)		Кадастровий номер земельної ділянки (у разі наявності)	Площа земельної ділянки		Нормативна грошова оцінка одиниці площі земельної ділянки (грн)	Нормативна грошова оцінка одиниці площі ріллі по Автономній Республіці Крим або по області (грн)	Ставка податку (%)	Річна сума земельного податку ¹⁰ (к. 8 або 9 х к. 10 або 11 х к. 12 / 100)	Шляги			Річна сума земельного податку (до сплати) (к. 13 - к. 16)
		вид права ⁹	серія та номер документа	дата (дд.мм.рррр)	номер		га	кв. м					код ґрунту	розмір ґрунту ¹¹	сума ґрунту	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1 ¹²	03.07	1	ЯГ198085	14.09.2006	020601100058	3210300000-02-029-0026	-	14 202,00	486,69	-	2,00	138 239,43	-	-	-	138 239,43
2 ¹²	03.07	1	ЯЛ266609	07.04.2011	321030002000014	3210300000-04-034-0010	-	416,00	1 116,12	-	2,00	9 286,12	-	-	-	9 286,12
3 ¹²	03.07	1	АВО58628	-	-	-	-	98,90	1 851,01	-	2,00	3 661,30	-	-	-	3 661,30
4 ¹²	03.07	1	АВН13114	-	-	-	-	90,70	1 851,01	-	2,00	3 357,73	-	-	-	3 357,73
2	Усього	X	X	X	X	X	-	14 807,60	X	X	X	154 544,58	X	X	-	154 544,58

II. Розрахунок суми орендної плати

Одиниці виміру: гектари - з чотирма десятковими знаками;
кв. м - з двома десятковими знаками;
гривні - з двома десятковими знаками

№ з/п	Категорія земельних ділянок ⁸	Документи, які засвідчують/підтверджують право оренди земельної ділянки (договір оренди)		Державна реєстрація прав оренди земельної ділянки		Кадастровий номер земельної ділянки (у разі наявності)	Площа земельної ділянки		Нормативна грошова оцінка одиниці площі земельної ділянки (грн)	Розмір орендної плати (%)	Річна сума орендної плати ¹⁰ (к. 8 або 9 х к. 10 х к. 11 / 100)
		дата (дд.мм.рррр)	номер	дата (дд.мм.рррр)	номер		га	кв. м			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1 ¹²	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Усього	X	X	X	X	X	-	-	X	X	-

Рис.А.1 Фінансовий звіт ФОП Маміченко Т.В.

1.1	Відрахована сума податкових зобов'язань з податку на доходи фізичних осіб за результатами звітного (податкового) року, що підлягає сплаті до бюджету (додатне значення графи 9 рядка "УСЬОГО" розділу I x на ставку податку (18%))	24 213,11
1.2	Сума податку на доходи фізичних осіб, самостійно внахована платником податку протягом звітного (податкового) року за результатами останнього базового (звітного) періоду, у тому числі у разі припинення підприємницької діяльності фізичної особи - підприємця протягом звітного (податкового) року	-
1.3	Загальна сума авансових платежів з податку на доходи фізичних осіб, розрахованих платником податку самостійно згідно з фактичними даними обліку доходів і витрат, що ведеться згідно з пунктом 177.10 пункту 177.10 статті 177 розділу IV Податкового кодексу України та сплачених до бюджету протягом звітного (податкового) року згідно з підпунктом 177.5.1 пункту 177.5 статті 177 розділу IV Податкового кодексу України	40 644,75
1.4	Сума надміру сплаченого податку, що підлягає зарахуванню в рахунок майбутніх платежів або поверненню платнику згідно з підпунктом 177.5.3 пункту 177.5 статті 177 розділу IV Податкового кодексу України (від'ємне значення (рядок 1.1 - рядок 1.3)) (значення вказується без знака "-")	16 431,64
1.5	Сума податку на доходи фізичних осіб, що підлягає сплаті до бюджету самостійно платником податку за результатами звітного (податкового) року (рядок 1.1 - рядок 1.2) (сума переноситься до графи 6 рядка 10.11 декларації)	24 213,11
2	Розрахунки з бюджетом з військового збору:	X
2.1	Розрахована сума податкових зобов'язань з податку на доходи фізичних осіб за результатами звітного (податкового) року, що підлягає сплаті до бюджету (додатне значення графи 9 рядка "УСЬОГО" розділу I x на ставку збору (1,5%))	2 017,76
2.2	Сума військового збору, самостійно нарахована платником податку протягом звітного (податкового) року за результатами останнього базового (звітного) періоду, у тому числі у разі припинення підприємницької діяльності фізичної особи - підприємця протягом звітного (податкового) року	-
2.3	Сума військового збору, що підлягає сплаті до бюджету самостійно платником податку за результатами звітного (податкового) року (рядок 2.1 - рядок 2.2) (сума переноситься до графи 7 рядка 10.11 декларації)	2 017,76

IV. ДОХОДИ ВІД ПРОВАНДЖЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

№ з/п	Категорія незалежної професійної діяльності*	Назва виду економічної діяльності, за здійснення якого одержано дохід	Код виду економічної діяльності згідно з КВЕД	Сума одержаного доходу (грн, коп.)	Вартість документально підтверджених витрат, необхідних для провадження незалежної професійної діяльності (грн, коп.), у тому числі:			Сума чистого оподаткованого доходу (графа 5 - графа 6 - графа 7 - графа 8) (грн, коп.)
					вартість придбаних товарно-матеріальних цінностей для використання під час провадження незалежної професійної діяльності	витрати на оплату праці та нарахування на заробітну плату	інші витрати, включючи вартість виконаних робіт, наданих послуг	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	-	-	-	-	-	-	-	-
УСЬОГО								

* Категорія незалежної професійної діяльності: 1 - приватний нотаріус; 2 - адвокат; 3 - арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор); 4 - приватний виконавець; 5 - судовий експерт; 6 - аудитор; 7 - бухгалтер; 8 - оцінювач; 9 - інженер; 10 - архітектор; 11 - особа, зайнята релігійною (місіонерською) діяльністю; 12 - пошковик, літературний, артистичний, художній, освітній або викладацький діяч; 13 - лікар; 14 - інша діяльність.

Код рядка	V. РОЗРАХУНОК ПОДАТКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	Сума (грн, коп.)
3	Розрахунки з бюджетом з податку на доходи фізичних осіб:	X
3.1	Сума податку на доходи фізичних осіб, що підлягає сплаті до бюджету самостійно платником податку за результатами звітного (податкового) року (додатне значення графи 9 рядка "УСЬОГО" розділу IV x на ставку податку (18%)) (сума переноситься до графи 6 рядка 10.12 декларації)	-
4	Розрахунки з бюджетом з військового збору:	X
4.1	Сума військового збору, що підлягає сплаті до бюджету самостійно платником податку за результатами звітного (податкового) року (додатне значення графи 9 рядка "УСЬОГО" розділу IV x на ставку збору (1,5%)) (сума переноситься до графи 7 рядка 10.12 декларації)	-

1 Заповнюється для фізичних осіб - підприємців, які припинили підприємницьку діяльність протягом звітного (податкового) року та подали декларацію подвійно до абзацу другого пункту 177.11 статті 177 розділу IV Податкового кодексу України.

Фізична особа - платник податку
або уповноважена особа

ЕП Маміченко

Тетяна

Маміченко (підпис)

Тетяна Маміченко

(підпис) (ім'я та прізвище)

Рис.А.2 Фінансовий звіт ФОП Маміченко Т.В.

РОЗРАХУНОК

податкових зобов'язань з податку на доходи фізичних осіб та військового збору з доходів, отриманих самозайнятою особою

Ресстраційний номер облікової картки платника податків 2 3 5 3 0 1 3 9 4 8
 або серія (за наявності) та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття ресстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті)

Тип декларації: Звітна Звітна нова Уточнююча
 Звітний (податковий) період: 2 0 2 2 рік
 Звітний (податковий) період, що уточнюється: рік
   місяць¹   місяць¹

I. ДОХОДИ ВІД ПРОВАДЖЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

№ з/п	Назва виду економічної діяльності, за здійснення якого одержано дохід (крім доходів від виробництва власної сільськогосподарської продукції)	Код виду економічної діяльності згідно з КВЕД (крім доходів від виробництва власної сільськогосподарської продукції)	Сума одержаного доходу (грн, коп.)	Вартість документально підтверджених витрат, пов'язаних із господарською діяльністю (грн, коп.), у тому числі:				Сума чистого оподатковуваного доходу (графа 4 - графа 5 - графа 6 - графа 7 графа 8) (грн, коп.)
				вартість приданих товарно-матеріальних цінностей, реалізованих або використаних у виробництві продукції	витрати на оплату праці та нарахування на заробітну плату	інші витрати, зокрема витрати, що пов'язані з ведінням господарської діяльності та суми податків, зборів, пов'язаних з провадженням господарської діяльності	амортизаційні відрахування	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Роздрібна торгівля напоями в спеціалізованих магазинах	47.25	2 724 855,51	2 309 199,59	339 135,00	41 892,00	-	34 628,92
2	Роздрібна торгівля готовими виробами в спеціалізованих магазинах	47.26	2 433 445,76	1 933 339,21	467 831,00	24 111,00	-	8 164,55
3	Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна	68.20	1 759 685,14	-	763 026,00	892 334,00	-	84 325,14
4	Дослідження кон'юнктури ринку та викладення громадської думки	73.20	6 458,33	-	-	-	-	6 458,33
5	Надання інших допоміжних комерційних послуг, н.в.н.у.	82.99	51 631,92	-	50 691,56	-	-	940,36
УСЬОГО			6 956 076,66	4 242 538,80	1 620 683,56	958 337,00	-	134 517,30

II. Інформація щодо нарахованої амортизації

Код рядка	Номер групи	Вартість об'єкта основних засобів та/або нематеріальних активів		Розрахункова сума амортизаційних відрахувань за звітний (податковий) період відповідно до підпункту 177.4.9 пункту 177.4 статті 177 розділу IV Податкового кодексу України
		на початок звітного (податкового) періоду	на кінець звітного (податкового) періоду	
1	2	3	4	5
1	2	3	4	5
A1	1	-	-	-
A2	2	-	-	-
A3	3	-	-	-
A4	4	-	-	-
УСЬОГО				

Код рядка	III. ПОДАТКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ З ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ / ВІЙСЬКОВОГО ЗБОРУ	Сума (грн, коп.)
1	Розрахунки з бюджетом з податку на доходи фізичних осіб:	X

Рис. А.3 Фінансовий звіт ФОП Маміченко Т.В.

